

Marek Maciągowski

"Aktywność gospodrcza ludności żydowskiej w województwie kieleckim w latach 1818-1939", Edyta Majcher-Ociesa, Kielce, 2013 : [recenzja]

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 28, 411-413

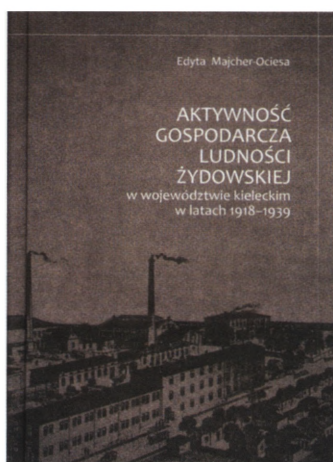
2013

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAREK MACIĄGOWSKI

AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA
LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ
W WOJEWÓDZTWIE KIELECKIM W LATACH 1918-1939,
WYDAWNICTWO UNIwersYTETU JANA KOCHANOWSKIEGO,
KIELCE 2013

Historia ludności żydowskiej na Kielecczyźnie w latach 1918-1939, choć coraz lepiej rozpoznana, nie byłaby pełna bez analizy wkładu Żydów w gospodarczy rozwój regionu. Zagadnienie to nie doczekało się dotychczas wielopłaszczyznowego omówienia problemu, choć powstały cenne opracowania dotyczące udziału Żydów w poszczególnych działach gospodarki (zob. prace M.B. Markowskiego, R. Renz). Praca Edyty Majcher-Ociesy *Aktywność gospodarcza ludności żydowskiej w województwie kieleckim w latach 1918-1939* uzupełnia wiedzę o uczestnictwie Żydów w życiu gospodarczym na obszarze województwa kieleckiego, w granicach sprzed 1939 r., przy czym pamiętać należy, że był to teren mocno zróżnicowany pod względem rozwoju przemysłowego, gdzie obok silnie uprzemysłowionych miejsc występowały także obszary typowo rolnicze.

Książka będąca skróconą wersją jej pracy doktorskiej, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Reginy Renz, obronionej w Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach, przedstawia udział ludności żydowskiej w poszczególnych działach gospodarki województwa kieleckiego w latach 1918-1939. Autorka w pracy ukazała dwa punkty widzenia historii gospodarczej: z jednej strony przedstawia wkład w gospodarkę Żydów

jako grupy, z drugiej - akcentuje udział jednostek aktywnych zawodowo, obrazując ich życie codzienne i problemy związane z funkcją w gospodarce lub wykonywanym zawodem.

Praca obejmuje zasadnicze problemy demograficzne, społeczno-zawodowe, omawia poszczególne formy aktywności gospodarczej ludności żydowskiej w przemyśle, rzemiośle, handlu, także w transporcie i komunikacji oraz w rolnictwie. Autorka obszernie wykorzystała dokumentację archiwalną, źródła drukowane, materiały statystyczne. Cennych informacji dostarczyła też prasa regionalna i ogólnopolska.

Zebrany materiał został ujęty w pracy w siedem kluczowych rozdziałów. Rozdział I dotyczy uwarunkowań historycznych, aktywności ludności żydowskiej na omawianym terenie do 1918 r. Jest to o tyle istotne, że rozwój przemysłu i wzrost udziału Żydów w wielu dziedzinach gospodarki pod koniec XIX i na początku XX wieku, kiedy Kieleccyzna odgrywała ważną rolę w życiu gospodarczym kraju, przerwane zostały wydarzeniami I wojny światowej i rabunkową polityką okupantów, a największe zniszczenia odnotowano właśnie w Staropolskim Okręgu Przemysłowym i okręgu częstochowskim.

Rozdział II pracy przedstawia stan liczebny i strukturę wewnętrzną ludności żydowskiej, w tym rozmieszczenie terytorialne i strukturę zawodową. Przedstawione ogólne dane liczbowe, odnoszące się do struktury narodowościowej mieszkańców województwa oraz rozmieszczenia ludności żydowskiej, mogą być cennym źródłem informacji i stanowią podstawę do dalszych analiz dla każdego, kto podejmuje zagadnienia związane z historią ludności żydowskiej regionu. Dane statystyczne uzupełnione są czytelnym materiałem graficznym (tabele i mapki), co znacznie ułatwia zrozumienie zagadnienia.

Rozdział III poświęcony został udziałowi Żydów w przemyśle. Autorka podkreśla silne zróżnicowanie województwa pod względem rozwoju gospodarczego, co miało oczywisty wpływ na liczebność i rozmieszczenie żydowskich zakładów przemysłowych, przy czym nie bez znaczenia jest fakt, że województwo kieleckie w międzywojennej Polsce było trzecim pod względem uprzemysłowienia, po śląskim i łódzkim. W jego granicach leżało Zagłębie Dąbrowskie, Okręg Częstochowski oraz Staropolskie Zagłębie Przemysłowe. W 1921 roku najwięcej zarejestrowanych żydowskich zakładów przemysłowych miały: Radom (1177), Częstochowa (1093), Będzin (672), Kielce (633) i Ostrowiec (495). Znaczna część tych zakładów w ogóle nie zatrudniała robotników żydowskich. Autorka zauważa, że w dużych zakładach przemysłowych, także w tych, których właścicielami był kapitał żydowski, niechętnie zatrudniano robotników Żydów. W 1931 roku na 102 330 robotników, w dużych zakładach przemysłowych zatrudnionych było tylko 578 robotników Żydów. Wśród właścicieli zakładów przemysłowych w województwie kieleckim, przedsiębiorców Żydów było 51,5 proc, zaś Polaków - 47,7 proc. W rozdziale tym autorka przeanalizowała także warunki rozwoju i tendencje rozwojowe przemysłu, a także warunki pracy oraz problemy z surowcem i kredytem wpływającym na możliwości funkcjonowania zakładów.

W rozdziale IV omówiona została aktywność ludności żydowskiej w rzemiośle. W województwie kieleckim w 1931 roku z pracy w rzemiośle utrzymywało się 160 315 osób, w tym 84 464 Żydów, którzy stanowili 52,7 proc. ogółu. Wśród 57 141 rzemieślników, czynnych zawodowo Żydów było 27 823 (48,7 proc.), głównie krawców i szewców. Analizując liczebność i rozmieszczenie zakładów rzemieślniczych, strukturę wewnętrzną rzemiosła żydowskiego, warunki funkcjonowania i tendencje rozwojowe

zakładów, a także warunki pracy, wykształcenie i przygotowanie do zawodu, autorka zauważa, że rzemieślnicy w województwie kieleckim, mimo znacznej ich liczby, byli słabi ekonomicznie.

Rozdział V autorka poświęciła problematyce handlu. W tej dziedzinie gospodarki tradycyjnie udział Żydów był bardzo wysoki. W 1921 roku w województwie kieleckim było 38 834 kupców, w tym 30 800 (79,3 proc) Żydów, najwięcej w handlu artykułami odzieżowymi i surowcami rolniczymi. Warunki pracy handlarzy były bardzo trudne, przeważali drobni kupcy, działający w warunkach silnej konkurencji, chociaż bogaci hurtownicy w dużych ośrodkach, nawiązywali kontakty zagraniczne i stanowili elitę finansową.

Interesujący jest rozdział VI poświęcony udziałowi ludności żydowskiej w transporcie i komunikacji oraz rolnictwie. Żydzi mieli znaczący udział w rozwoju komunikacji autobusowej w województwie, autorka obrazuje ten wkład licznymi przykładami konkretnych przedsiębiorców żydowskich. Podobnie zresztą interesująca jest część poświęcona udziałowi Żydów w rolnictwie, gdy padają przykłady właścicieli konkretnych majątków rolnych.

Materiał uzupełniony rozdziałem VII o udziale ludności żydowskiej w organizacjach gospodarczych i ruchu spółdzielczym stanowi ciekawe i całościowe ujęcie zagadnienia. Z pracy wyłania się obraz zaangażowania ludności żydowskiej w życie gospodarcze województwa kieleckiego w międzywojennej Polsce. Cennym uzupełnieniem źródłowym są także dwa aneksy: I - dotyczący żydowskich związków i stowarzyszeń o charakterze gospodarczym w kieleckiem, według powiatów w 1923 roku, oraz II - wykaz majątków ziemskich znajdujący się w posiadaniu Żydów i żydowskich przedsiębiorstw przemysłowych o obszarze ponad 100 ha, według powiatów w 1923 roku

Należy pamiętać, że praca ma charakter naukowy. Wymóg ograniczenia jej objętości wpłynął z pewnością na rezygnację z materiału opisowego, który jest atrakcyjny dla czytelnika mniej obeznanego z tematyką. Każdy jednak, kto będzie chciał poszerzyć swoją wiedzę o historii ludności żydowskiej w regionie, znajdzie w pracy Edyty Majcher-Ociesy wiele cennych informacji.

Marek Maciągowski